

PJESNIKOVANJE ANTUNA MOLNARA OKO 1848.

Neven Jovanović

Vješt latinskom jeziku, sastavio je M[olnár] po Horacijevom uzoru priličan broj latinskih oda, najviše u alkejskoj strofi, namjenjujući ih različnim uglednim ljudima u Hrvatskoj. Osim oda, ostale su njegove latinske pjesme savršena oblika, i ako je njihov sadržaj, ponajviše, dosta neznan. Svakako je M. bio posljednji znatniji latinski pjesnik u Zagrebu i u Hrvatskoj uopće. (ENCIKLOPEDIJA, s. 1021)

Nedavno je Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, sustavno radeći na očuvanju i upoznavanju svoje baštine, započeo prikupljati i reprintirati građu za izučavanje djelovanja Fakulteta i njegovih članova, nizom zbornika *Pravni fakultet u Zagrebu*. U trećoj knjizi tog niza, posvećenog nastavnicima Fakulteta, naišao sam na gorenavedeni sud iz *Narodne enciklopedije srpsko-hrvatsko-slovenačke*. Tko je bio Antun Molnár i čime je zaslužio takvu kvalifikaciju, nedvojbeno laskavu, ako i ne potpuno jasnu (jesu li Molnárove ode nesavršena oblika? koji je to savršen oblik latinskih pjesama?).

Antun Molnár rodio se 20. 2. 1797. u mjestu Szukó (Mađarska, Zemplinska županija). Kao redovni profesor na zagrebačkoj Kraljevskoj akademiji znanosti, preustrojenoj 1850. u Pravoslavnu akademiju, predavao je različite pravne discipline od 1837. do umirovljenja 1868. Umro je u Zagrebu, 10. 12. 1878.

Bibliografija u prvom svesku četvrte knjige *Pravni fakultet u Zagrebu: Građa za bibliografiju nastavnika Fakulteta* (Zagreb 1997) otkriva plodnost Molnárova pjesničkog opusa. Od sedamdesetak pjesama–prigodnica, koje profesor Kraljevske akademije objavljuje što kao samostalne publikacije, što u novinama i časopisima (*Luna, Agramer Zeitung, Narodne novine* i sl), 59 je latinskih. Najstarija sačuvana Molnárova latinska prigodnica tiskana je 1838; najmlađe su iz godine njegove smrti, objelodanjene u travnju i ožujku 1878.

Korpus kojim ću se ovdje baviti obuhvaća dvanaest latinskih prigodnica objavljenih kao posebna izdanja u razdoblju 1838–1868.

U *Danima Hvarskog kazališta XXIII* D. Novaković upozorio je na važnost književne vrste prigodnih pjesama u okviru novolatinskog pjesništva, ilustrirajući tu važnost kvantitativnom analizom udjela prigodnica u Jurićevu repertoriju tiskanih djela hrvatskih latinista.¹ Jurićeva bibliografija seže od kraja Quattrocenta do 1848; iz Molnárova je primjera očito da izvjestan interes za latinske prigodnice u Hrvatskoj postoji i *nakon* potonje famozne godine. I predodžba o poetskom sistemu, i razumijevanje funkcioniranja pjesničke produkcije u Hrvatskoj devetnaestog stoljeća nužno ostaju nepotpuni bez znanstvenog osvrta na fenomen prigodne poezije — vjerojatno i ne samo one latinskog jezičnog izraza.

TEORIJA PRIGODNOG PJSNIŠTVA

DRUX 653 prigodnu pjesmu definira kao poetsko prikazivanje značajnog događaja iz života adresata. To prikazivanje pjesnik izrijeком namjenjuje adresatu, ali u jezično prihvaćenom obliku zapravo priopćava društvu, ili pojedinoj društvenoj grupi. Prigodama koje zavređuju pjesmu ime je legija: rođenje, rođendan, imendan, Nova godina, zahvale, pobjede, svadbe, napredovanja u službi, krunidbe, smrt, ozdravljenje, polazak na put i povratak kući... Ta je množina povoda i priskrbila prigodnim pjesmama u antici naziv *Silvae* (šume).

Tri su važna obilježja ovakvog pjesništva *okazionalnost, reprezentativnost* i *funktionalnost*.

U poetičkim refleksijama razdoblja kad su prigodnice na cijeni, poput antike i baroka, ističe se (čine to kako Kvintilijan u I. st. n.e., tako i Opitz 1624; v. DRUX 654) da *occasio*, prilika i prigoda, sama po sebi zahtijeva spontanost,

neposrednost, brzinu (književnog) reagiranja. Zato prigodnim pjesmama pogoduju lirske forme; *occasio* ujedno postavlja izazov pjesnikovoj vještini stvaranja zahtjevnog, poetički valjanog teksta »po narudžbi« i u kratkom roku — ili *usprkos* tom roku.

Prigoda je *reprezentativna* jer adresat izlaže sebe zajednici; pjesnik u tom javnom činu sudjeluje trudeći se da adresata prikaže u najboljem svjetlu; stoga će *aptum* situacije, pravila lijepog ponašanja, zabranjivati autoru otvorenu kritiku ili zauzimanje osobnog stava u prigodnici. Pjesnikovo veličanje svečane prigode reprezentativno je na još jedan način: on mora prikazati i *odnos zajednice i adresata*, bili to podanici i kralj, ožalošćeni i pokojnik, ili narod i novoizabrani vođa.

Funkcija umjetnine nastale za određenu izuzetnu prigodu, kao što se vidi, nije niti može biti prvenstveno estetička. Prigodna umjetnina treba potvrditi da su ostvarene političke i moralne norme određenog društva, da je određeni događaj važan za društvo i pojedinca, da se pojedinac s tim događajem suočava na društveno prihvatljiv način.

Upravo zbog naglašene reprezentativnosti i funkcionalnosti prigodna je pjesma vrijedno povijesno svjedočanstvo o važećem sustavu vrijednosti i konvencija; dijakronijsko proučavanje prigodničarske tradicije može dati uvid u mijene spomenutog sustava.

U našem konkretnom slučaju radi se o burnim godinama 1838–1868, koje uključuju i narodni preporod, i revoluciju 1848. i reakciju Bachova apsolutizma, Solferino i Kraljičin Hradec, da bi završile Hrvatsko–ugarskom nagodbom. Kakve je tada nazore i vrijednosti elita hrvatskog društva, sposobna za rafiniranu književnu komunikaciju, željela prepoznati u crtama svog idealnog portreta? Da bismo o tome mogli razmišljati, najprije valja utvrditi kako izgleda sama društveno prihvatljiva prigodna pjesma u Hrvatskoj devetnaestog stoljeća.

OPIS I TOPIKA PRIGODNICA

Prema povodima, od dvanaest Molnárovih prigodnica, dvije spadaju u tematski krug *pohvale vladara*, četiri su potaknute ceremonijama nastupa na najvažnije državne dužnosti (kao što je instalacija bana), a šest — različitim iznimnim događajima društvenog i privatnog karaktera (novogodišnja čestitka,

epicedij, utješnica, jubilej, zahvala na daru itd.). Tri su pjesme (iz 1838, 1842. i 1854) naslovljene kao *carmen*, dok su sve ostale *ode*. Leksikografi su već konstatirali da su Molnárove ode najčešće u alkejskoj strofi (v. ENCIKLOPEDIJA, citat na početku ovog rada): u našem korpusu takvih je devet. Dvije su u drugoj asklepijadskoj, a jedna u prvoj sapfičkoj strofi. I alkejska, i II. asklepijadska, i sapfička imaju po četiri stiha; možemo to iskoristiti kao kriterij za usporedbu pjesama po dužini: tri najkraće imaju po devet, a najduža dvadeset i šest strofa. Dvije od najkraćih oda upućene su Molnárovim kolegama s Pravoslovne akademije, profesorima Pavlu Muhiću (1859) i Andriji Gostiši (1864), a povodi su im privatni. Dvije među najduljima, Šokčeviću pri instalaciji za bana (1861, 26 strofa) i Rauchu u povodu postavljenja za namjesnika banske časti (1868, 22 strofe), posvećene su važnim državnim događajima, a imaju, kao što ćemo vidjeti, i najsloženiju strukturu i jasno izraženu političku dimenziju.

godina	adresat	povod	strofa	broj strofa	metar hrvatskog prepjeva
1838.	Zdenčaj	proglašen načelnikom zagrebačkog okruga	alkejska	17	nema
1842.	Haller	instalacija za bana	alkejska	19	nema
1845.	Majláth	Nova godina	alkejska	23	nema
1854.	Franjo Josip i Elizabeta	epitalamij	alkejska	16	osmerci
1858.	Radetzky	epicedij	alkejska	17	dvanaesterci
1858.	princ Rudolf	rođenje	alkejska	9	nema
1859.	Muhić	utjeha (smrt kćeri)	2. asklepijadska	9	dvanaesterci
1861.	Šokčević	instalacija za bana	2. asklepijadska	26	dvanaesterci
1861.	Strossmayer	novčani dar za učeno društvo	1. sapfička	20	sapfička
1861.	Haulik	50 g. svećeničke službe	alkejska	21	strofe: dvanaesterci i osmerci
1864.	Gostiša	postavljenje za banskog pravnika	alkejska	9	nema
1868.	Rauch	postavljenje za namjesnika banske časti	alkejska	22	različita pjesma (strofe od četiri osmerca)

Tablica: Pregled korpusa Molnárovih pjesama proučavanih u ovom radu.

Retorika svrstava prigodnu poeziju u *genus demonstrativum*, razmatra je kao »vezani govor« (*oratio ligata*, dok je proza *oratio soluta*), te preporučuje za prigodno pjesništvo visoki stil (*genus grande*) i iste faze obrade (*rhetorices partes*) kao za pohvalni govor. Retorička terminologija pokazuje se korisnim pomagalom za opis Molnárova prigodničarskog opusa; bez obzira na kasni datum ovih pjesama, njihovi stalni elementi lako se uklapaju u sustav antičkog i renesansnog retoričkog nauka o invenciji.

Tipičnu Molnárovu odu otvara topos vanjskih okolnosti (*locus e circumstantiis*), npr. opis svečanog skupa u Zagrebu u pjesmi Halleru 1842; ovacije, tamjan i molitve koji se šire Austrijskim Carstvom povodom rođenja nadvojvode Rudolfa 1858; Muhićevo izbjegavanje slavlja i veselih društava u siječnju 1859, kad mu je umrla kći — ili iznošenje povoda pjesme (dobre želje Majláthu za Novu godinu 1845; vijest o smrti Radetzkoga 1858; pedeset godina Haulikove svećeničke službe 1861). Tek najranija pjesma (Zdenčaju, 1838) egzordij nalazi u toposu skromnosti.²

Od ovakvog obrasca odstupaju već istaknuti »osjetljivi« pjesmotvori Šokčeviću i Rauchu, najvišim hrvatskim državnim administratorima u kriznim godinama 1861. i 1868; njihovi su politički programi oprečni, okolnosti njihova postavljanja dijametralno suprotne, društvena klima drugačija. Složena Molnárova propagandna zadaća (ako se može o propagandi govoriti u Hrvatskoj polovicom 19. st.) rezultira *refleksivnim* egzordijem; u pjesmi Šokčeviću do pohvale adresata pjesnik stiže preko razmišljanja o vrijednosti egzemplja (Šokčeviću 1861, st. 1–14), pohvale hrvatskih junaka odanih domovini i »ocu domovine« (15–32), te konstatiranja teškog i istovremeno hvalevrijednog trenutačnog položaja Hrvatske i Vojne Krajine (32–44).³ Pjesma Rauchu iz 1868. počinje još filozofičnijom i okolišnijom refleksijom, o nepokolebljivosti mudraca koji se ne povodi za prijetvornim »zlogukim upravljačima« (*ominosi arbitri*, st. 5); slijedi upozorenje na opasnost od nereda i uvijek omraženih »stranih interesa« (21–32), poziv na slogu (33–36), mudrovanje o utilitarnosti (37–39) i pitijska opomena *Nautamque luna non micante, et / Sidera rite ferunt minora* (»A mornara, kad mjesec ne sja, i / manje zvijezde pravilno vode«, 38–40). Ova alegorijska sličica otvara mjesto za pohvalu Raucha, kao navigatora koji je stekao iskustvo *astris sub variis*.

Daljnji stalni element Molnárovih prigodnica jest identifikacija i reprezentativna pohvala adresata (*locus a persona*), koja jamči da je potonji

dostojan iskazane časti. Ova se pohvala razvija po shemi sličnoj antičkoj: veliča se najprije porijeklo, zatim uspjesi u karijeri od školovanja nadalje. Pjesniku–hvalitelju pritom može viša sila suziti manevarski prostor za slavljenje adresatovih dostignuća, npr. u pohvali prijestolonasljednika–novorođenčeta (Rudolfu 1858).

Završetak prigodnice mora biti obilježen snažnim emocijama; Molnárove peroracije najčešće su eksklamativne dobre želje u optativnom konjunktivu, imperativu, futuru, upućene adresatu u ime cijele zajednice. Željama je tek jednom (na kraju novogodišnje čestitke Majláthu 1845, st. 91–92) dodana topička isprika zbog umjetnikove nesposobnosti: *Benignus sume vota / haec, sterili Latioque parce*, »dobrohotno primi ove želje i oprosti neplodnom Laciju«.

Osim gore skiciranih formalno–retoričkih toposa, Molnárove ode recikliraju i konkretne motive i tehnike, što ulazi u kategoriju *historijske* topike; potonja će odražavati specifičnu političku situaciju, mijenjajući se zajedno s javnim mnijenjem.

Historijski topos pomoću kojeg se može detektirati jedna promjena političke klime jest upotreba rijeka–granica za metonimijske oznake određenog kraja ili države. Ovaj topos vrlo je običan u hrvatskoj književnosti (»Teci Savo, Dravo teci...«); no izbor rijeka, kao i danas, ideološki je čin.

U ranim Molnárovim odama hrvatske su granice Sava i Kupa (Zdenčaju 1838, st. 7–8), odnosno Sava i Drava (Halleru 1842, st. 2–4). U pjesmi Strossmayeru iz 1861. javljaju se, međutim, težnje za ekspanzijom:

Forte trans Unnam meliore vento
Luminis quidam radius migrabit;

Možda i Unnu koji trák će preći
Od našeg sunca i od umnih reči',

(*Ad... dominum Jos. Georg. Strossmajer*, st. 69–70 kako latinske, tako i hrvatske verzije.)

Dok završna strofa iste pjesme obećava da će Strossmayerova slava trajati »Sava u Dunav [istakao N.J.], Kupa dok u Savu« (st. 77), širenje granica uzima maha u odi Šokčeviću iz iste godine:

Heu! condam ampla, modo parva Croatia,
Non indigna tamen soror

Europae, tenebris nec fuit abdita!
Haec Gens prisca, suis tutaque collibus —
Qua Fratres rapidos Danubius rapit,
Drinusque Imperii secat

Fines; qua tumidus verberat *Adria*
Circumflexa feris litora fluctibus; —
(*Ad... Josephum Sokčević, st. 15–22*)

Jest, sada *Hrvatska*, istina, smaljena,
Ali u Europi priznata joj čena;
Te nije nevrédna svojih sestar' slave,
Ima u njoj slikah od sjajnosti prave!
Jer u onom kraju, gdje *Dunav* proteče,
I *grabežnu* *bratju* silno k sebi vleče;
Gde *Drin*—rěka istoj *Austrijskoj* državi
Od davna na jugu granice pripravi;
Gde morskih talasah užasne *Adrije*
Okolo prosterte obale bės bije: —
Star domuje narod...

(*Na uspomenu svetčanog umestenja... Josipa Sokčevića, st. 13–23*)

Opća mjesta hrvatske političke komunikacije, poznata svakom čitaocu novina od 1860. do 1998, intonirana su kod Molnára austrofilski — ali samo u hrvatskoj verziji pjesme; latinski su stihovi 19–21 manje određeni: »gdje Dunav grabi grabljivu braću / i Drina siječe Carstva / granice...«

MOLNÁROVI HRVATSKI SAMOPREPJEVI

Od 1854. većinu svojih prigodnica Molnár objavljuje u latinskoj i hrvatskoj verziji; u pet od dvanaest publikacija latinski je tekst popraćen hrvatskom parafrazom (uvijek u stihu), a jedna je prigoda — Rauchov nastup na bansku čast 1868. — osim latinski, nešto kasnije uveličana i hrvatskom i mađarskom pjesmom, prilično izmijenjenog sadržaja.⁴ Sve parafraze oda identificirane su

napomenom »iz latinskoga« i uvijek ih potpisuje Molnár. Dva su hrvatska prepjeva u osmercima, tri u dvanaestercima, jedan u mješovitim osmeračko-dvanaesteračkim strofama, a jedan — prijevod ode Strossmayeru (1861) — oponaša metar originala na način starohrvatske sapfičke strofe. Parafraze su tiskane *nakon* latinske verzije, osim u izdanju epitalamija Franji Josipu i Elizabeti (1854), gdje su latinski i hrvatski tekst doneseni paralelno. Potonje je izdanje, inače, izuzetno i po formatu, i po grafičkoj opremi, i po izboru epigrafa; očito je posebno svečana prigoda, svadba vladara, tražila i posebno luksuznu publikaciju.

Učestalost samoprepjeva pobija sumnje u Molnárovu jezičnu kompetenciju; povod je tim sumnjama nastao tijekom pripreme prijelaza s latinskog na »slavonsko-hrvatski« kao nastavni jezik na Pravoslavnoj akademiji, u revolucionarnom zanosu 1848. Molnár je tada zamolio neka mu se, dok ne usavrši znanje hrvatskog, dopusti da još godinu dana predaje latinski. Molba je za vrijeme Bachovog apsolutizma potakla apsurdnu birokratsku odredbu: 1855, kad Ministarstvo prosvjete izdaje naredbu da se nastava na akademiji održava na njemačkom, jedini se izuzetak odnosi na Molnára: on ima predavati i ispitivati »u ilirskom jeziku«. Ova je crtica rezultirala procjenom povjesničara da Molnár, kao Mađar i pridošlica, »nije nikad pravo naučio hrvatski«⁵ i kasnijom anegdotalnom amplifikacijom o Molnárovu izbjegavanju predavanja na hrvatskom na sve moguće načine.

O međusobnom odnosu latinske i hrvatske verzije prigodnica posjedujemo očitovanje samog Molnára, na kraju ode Muhiću (1859):

Quodsi TE recreant ausoniae lyrae
Cantus vel patriae, ... canam.

(*Dri Paulo Muhić... 35–36*)

Prija li *ti* pjenje rimsko il domaće,
Rad moja izmēnce muza *ti* pēvat će.

(*Dru. Pavi Muhić–u... 43–44*)

Citirani Molnárovi stihovi svjedoče da se latinska pjesma smatra *ravnopravnom* hrvatskoj u svojoj estetskoj dimenziji, po užitku koji bi trebala izazvati kod čitaoca.⁶ Podsjećam da publika kojoj je namijenjena prigodnica ne traži prijevod s latinskog zbog jezične barijere; budući da je latinski sve do 1848.

diplomatički i nastavni jezik u Hrvatskoj, izvjestan stupanj latinske kompetencije može se očekivati od školovane inteligencije kao i od aristokracije.

Ravnopravnost, čak izvjesnu tendencioznu samostalnost, latinska i hrvatska verzija prigodnice Strossmayeru iz 1861, osim tretmana rijeka (v. gore, str.), pokazuju već u podnaslovu:

(Ad... Strossmajer...) Eruditae Societatis Croat-Slavonicae Munificum *Fundatorem*, deposita hunc in finem 50,000 fl. summa, mense decembri 1860.

(Ad... dominum Jos. Georg. Strossmajer, s. 2.)

(Na... gospodina Dra. Josipa Jur. Strossmajer-a...) Kao veledušnog *utemeljitelja* učenog društva Jugoslavenskog, mēseca prosinca g. 1860.

(ibid, s. 10.)

Dok izbjegavanje pridjeva »jugoslavenski« u stihovima 15 i 74 latinske verzije (v. prilog) može biti tumačeno metričkim zahtjevima, u proznom podnaslovu takvi uvjeti izostaju. Politička pozadina ovih razlika bila bi, smatram, tema vrijedna povjesničarskog ili semantičko-sociolingvističkog istraživanja.

EPIGRAFI

Obavezan je dio svake Molnárove prigodnice *epigraf* posuđen od rimskog klasika. Epigraf, ili motto, kao citat smješten pred početkom djela ili pojedinog njegova odjeljka, jedan je od »pragova« preko kojih čitalac pristupa književnom djelu. Različitim se takvim pragovima pozabavio Gérard Genette u knjizi *Seuils* (*Pragovi*, Paris 1987). Nekoliko elemenata važećeg sustava vrijednosti i konvencija hrvatskog društva oko 1850. pokušat ću očitati iz Molnárovih epigrafa koristeći se Genetteovom sistematizacijom.

Baveći se u prvom redu poviješću francuske i engleske knjige, Genette ustanovljava da se epigraf javlja u 17. st. (prvi je slavni primjer kod La Rochefoucaulda), zatim se širi u 18. st; epigrafi su uglavnom latinski, i ispočetka karakterističniji za esejistička djela nego za poeziju ili roman. No gotički engleski roman, kao žanr popularan po tematici, a učen po dekoru, uvodi epigraf u narativnu prozu; oduševljeno ga prihvaća Walter Scott. Iz Engleske moda prelazi među francuske romanopisce, gdje živi sve do sredine 19. st. Epigraf postaje

popularno ukrasno sredstvo proze i fikcije romantizma, dok realizam od njega zazire.

GENETTE 145–149 razlikuje četiri funkcije epigrafa:

1. komentar ili objašnjenje *naslova* (npr. Donneov citat na početku Hemingwayeva romana *Kome zvono zvoni*);

2. komentar *teksta*, u vidu preciziranja ili indirektnog isticanja značenja ovog potonjeg. Ovo je najčešća funkcija epigrafa. Jasnoća veze između epigrafa i teksta može, dakako, biti veća ili manja; praktičari romanesknog epigrafa (Scott, Nodier, Hugo, Stendhal) njegovali su »enigmatični«, »romantični« epigraf. »Epigraf mora potaknuti osjećajnost, emocije čitaoca, ako on emocije može imati, a ne predstaviti više ili manje filozofsku prosudbu situacije«, piše Stendhal (cit. kod GENETTE 146);

3. epigraf kao »indirektno jamstvo«: nije bitno što se citira, već tko je to rekao, tko se epigrafom prikazuje kao autorov »pokrovitelj«. Genette navodi primjer Fowlesova citiranja Marxa na početku *Ženske francuskog poručnika*, i autore–omiljene rezervoare epigrafa u romantizmu: Scotta, Byrona, Shakespearea;

4. znak epohe, žanra ili tendencije teksta. Epigrafi su jedan od razlikovnih signala romantizma u odnosu na klasicizam ili realizam; oni mogu biti znak avangardnosti (ili ne–avangardnosti, ovisno o stilskom razdoblju), intelektualnih pretenzija, kulture i kultiviranosti općenito.

Navodim sada primjere Molnárovih epigrafa uz dodatna objašnjenja konteksta.

Zdenčaju povodom izbora za načelnika Zagrebačkog okruga, 1838:

TU, Civitatem quis deceat status,
Curas.

Horatius. (C. 3, 29, 25–6.7)

(TI se brineš za stanje koje dolikuje državi)

Halleru, pri instalaciji za bana, 1842:

— — Mox, ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
— — repetes; — —

Insigne moestis praesidium eris,
Et consulenti Pollio Curiae,
Cui laurus aeternos honores
— — peperit! — —

Horatius. (C. 2, 1, 10–16)

(Uskoro, čim središ stanje / u državi, silnu ćeš službu / — — ponovno tražiti;
— — / Biti ćeš slavna zaštita tužnima, / i senatu, kad bude tražio savjet; ti,
Polione, / kome je lovor vječnu čast / — — donio! — —)

Uz rođenje nadvojvode Rudolfa, 1858:

— *Nova progenies Coelo demittitur* — —
Pacatumque reget Patriis Virtutibus orbem.

Virgil. (Ecl. 4, 7 i 17.)

(— *Novo potomstvo* poslano je s Neba — — / *I očinskim će vrlinama* vladati
nad umirenim svijetom.)

Povodom smrti Radetzkog, 1858:

— Cui Pudor, et Justitiae soror,
Incorrupta Fides — — —
Quando — invenient parem?
Horat. (C. 1, 24, 6–8.)

Kada će Mu čednost, i pravde družica,
Neporočna vjernost, slična naći lica?
Horac.

Muhiću povodom smrti kćeri, 1859:

— Tu sapiens tristitiam memento
Finire! — — — —
Horat. (C. 1, 7, 17–18.)

Metnut gledaj kraj tužnosti,
Ti si čovjek od mudrosti!
Horac.

Strossmayeru, povodom novčanog dara za »učeno društvo Jugoslavenko«, 1861:

Semper honos, nomenque Tuum, laudesque
manebunt!

Virgil. (Ecl. 5, 78)

Tvoje Ime, Slava, Ćasti,
Većitim će cvětom cvasti!

Virgil.

Hauliku, na pedesetu godišnjicu svećeničke službe, 1861:

Ne — TE — — —

Ocior aura

Tollat; hic magnos potius triumphos,

Hic ames dici PATER! —

Horat. (C. 1, 2, 47–50)

Nemoj bërzo odlětiti

Na krilih od huda zraka;

Voli tuder Otcem biti,

Gdě Tve Ćasti Slava jaka!

Horac.

Šokčeviću, povodom instalacije za bana, 1861:

Lucem redde tuae, Dux bone, patriae;

Instar veris enim vultus ubi Tuus

Affulsit, Populo gratior it dies!

Horat. (C. 4, 5, 5–7)

Deder, svetli Vodjo, povrati radosti

Domovini tvojoj, od tvoje svetlosti;

Jer, kad se, ko sunce prolětno, obraz tvoj

Pokaže, mil teče Narodu danak svoj.

Horac.

Rauchu, povodom izbora za namjesnika banske časti, 1868:

— — Est animus Tibi
— — — — Secundis
Temporibus dubiisque rectus.
Horat. (C. 4, 9, 34–36.)

(Tvoj je duh u povoljnim i mutnim vremenima ispravan.)

Gornji primjeri svjedoče da je osnovna funkcija Molnárovih epigrafa komentar teksta, uvršten pod (2) u Genetteovu sistematizaciju. Veza epigrafa i pjesme vrlo je jasna; epigraf je svojevrsni *sažetak* onoga što slijedi, daje intonaciju pjesmi. Da bi postigao željeni stupanj podudarnosti, Molnár citate »obrezuje«: crtica u latinskom tekstu označava ispuštene riječi. Adaptacija može u znatnoj mjeri izmijeniti smisao hipoteksta; donosim Horacijev izvornik ode Aziniju Polionu (2, 1), kurzivom ističući riječi ispuštene iz epigrafa Molnárove pjesme Halleru 1842:

Paulum severae musa tragoediae
Desit theatris: mox, ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes coturno,
Insigne moestis praesidium reis,⁸
Et consulenti, Pollio, curiae,
Cui laurus aeternos honores
Delmatico peperit triumpho.

Hor. C. 2, 1, 10–16 (ed. Klingner).

(*Neka muza mrke tragedije / izbiva malo iz naših kazališta; uskoro, čim javne / poslove urediš, uzvišenom ćeš se spektaklu / antičkog koturna vratiti, // Ti silna zaštito bijednim okrivljenicima, / i senatu koji traži savjet, Polione, / ti kome je lovor vječnu slavu / pribavio dalmatskim trijumfom.*)

Neka su ispuštanja legitimna, budući da eliminiraju riječi koje bi, kao dio opkoračenja, citiranjem ostale visjeti u zraku, izvan konteksta. Druga ispuštanja, opet, otkrivaju Molnárovo inzistiranje na jasnoći i jednoznačnosti. Oba se tipa otkrivaju pri usporedbi epigrafa iz epicedija za Radetzskog (1858), s originalom, Horacijevom tužaljkom za Kvintilijem (1, 24):

*Urget? Cui Pudor et Iustitiae soror,
Incorrupta Fides, nudaque Veritas
Quando ullum invenient parem?
Hor. C. 1, 24, 6–8 (ed. Klingner).*

([Kvintilija, dakle, vječni san] *tišti?* Kad će Plemenitost i sestra Pravde, neporočna Vjera, i gola Istina, / naći ikoga njemu ravnog?)

Sumnjičavi bi se uspoređivač citata i izvornika odmah zapitao: kako to da je iz epigrafa ispuštena upravo *nuda Veritas*, toliko poznata krilatica? Krije li se iza toga Molnárov sud o istinoljubivosti Radetzkog — ili neki društveni stav zbog kojeg nije umjesno odviše isticati maršalov odnos prema goloj Istini? Dobronamjerni bi odgovor na to mogao biti da je Molnár želio zadržati samo onaj latinski tekst koji se da elegantno prepjevati dvanaesteračkim kupletom — ali zašto ne prevesti tri latinska s tri hrvatska stiha? Ako Molnár u samoprepjevima nije naročito sputan doslovnošću prijevoda, zašto ovdje jest? Konačno, ako nema potrebe za praćenjem hrvatskog prijevoda, i do preuđavanja Horacija dolazi iz potrebe za prilagođavanjem *konteksta* — kakva je prilagodba ostvarena ispuštanjem *nudaque Veritas*?⁹

Ostavimo li sva ova pitanja bez odgovora, kao jalova i nedokučiva, ostaju dva problema relevantna za povjesničare književnosti: je li Molnárova publika znala što je izostavljeno u Horacijevu citatu? I — je li pjesnik očekivao da publika zna što je on izostavio?

Prije nego što pokušam razriješiti gornje nedoumice, želim konstatirati da Molnárovi epigrafi imaju i genetteovsku funkciju (3); oni su »indirektno jamstvo«. Horacije i Vergilije, klasični rimski autori i ideali školske estetike — prisjetite se ocjene o »savršenom obliku« Molnárovih pjesama iz *Narodne enciklopedije srpsko-hrvatsko-slovenačke* — kao »pokrovitelj« oda dodatni su (uz izbor posebnog jezika i posebnih metara) signal i jamac svojstva za prigodnice najvažnijeg: uzvišenosti.¹⁰

MOLNÁROVA PUBLIKA I RIMSKA KNJIŽEVNOST

Kad Molnárove ode imaju hrvatske verzije, tada, kao što smo vidjeli, najčešće i sami epigrafi bivaju prepjevani. Iznimka je epitalamij Franji Josipu i

Elizabeti (1854); ondje je melanžu Horacijevih citata suprotstavljen Ignjat Đorđić s *Uzdasima Mandalijene pokornice (Uzdisanje drugo / U spovijedanju)*.

Tu spem reducis mentibus
Viresque — addis — pauperi.

Horat. (C. 3, 21, 17–18)

— — Micat —
— — velut inter ignes
Luna minores.

Idem. (C. 1, 12, 46–48)

(*epigraf 1*: Ti vraćaš nadu dušama i snage — daješ — siromahu. /
epigraf 2: Sja — kao među manjim zvijezdama Mjesec)

Ti si slika od nebesi',
Zvězde tamni svétlost tvoja;
Ti gizdavi stražnik jesi
Děvičkoga perivoja!
Ures tela neprošasti,
Čast od duše, duša od časti.

Gjorgjić uzd. II. Mand.

Uspostavljanje analogije između hrvatskog autora i rimskog klasika očit je vrijednosni čin iz ozračja narodnog preporoda, znak ponosa i samosvijesti nacije u čije ime pjesnik istupa.

Usporedba ovog epigrafa s izvornikom donijela je odgovor na pitanje postavljeno u vezi s tužbalicom za Radetzkim: kakav je odnos Molnára i njegove publike prema antici. Kombinacija Horacijevih citata uključuje stihove iz ode 1, 12, koja govori — prikladno za vladarevo vjenčanje — o rimskim bogovima i junacima. No, *prvi* citat potječe iz ode 3, 21, a ona je, u šaljivo–svečanom tonu, upućena *vinskom vrču* (latinski *testa*). Kad bi publika znala točno locirati citat,

sukob konteksta bi mogao biti shvaćen kao kršenje načela doličnosti; kad bi pjesnik smatrao da je točna identifikacija hipoteksta vjerojatna, zasigurno si ne bi dopustio rizik da u tako odgovornoj situaciji bude pogrešno shvaćen.

Molnárova publika poznaje Horacija, ali *difuzno*; onoliko koliko ga se sjećaju iz škole, gdje je venuzijski *vates* sinonim za *carpe diem*, te paradigma liričara i pjesnika građanskih vrлина, nacionalnih tema, veličine *Romanitas*. Đorđić je supostavljanjem izjednačen s Horacijem; trenutak proslave biva doveden u kontekst idealnog Rima, Rima kao odgojnog uzora: svijeta junaka, vrline, odanosti domovini i zakonima, mudrosti i kulture. Epigraf tako postaje nosilac Genetteove funkcije (4), znak tendencije i ideološkog usmjerenja pjesme, a *testa*, kao i *nuda Veritas*, ostaju u polumraku pjesnikove radionice, daleko od blještavila svečanosti.

DODATAK 1: ANTUN MOLNÁR, *ODA STROSSMAYERU* (1861)

Kao primjer Molnárova stila donosim sljedeću pjesmu, uz neznatna pojednostavnjivanja pravopisa i prešutne ispravke bjelodanih pravopisnih grešaka. želeći upozoriti na tipografsku šarolikost karakterističnu za devetnaestostoljetne prigodnice, prenosim različite načine isticanja »udarnih« mjesto teksta. Radi lakšeg snalaženja u tekstovima numerirao sam svaki peti stih.

N. J.

AD
EXCELLENTISSIMUM,
ILLUSTRISIMUM AC REVERENDISSIMUM
DOMINUM
JOS. GEORG. STROSSMAJER,
DEI ET A. S. G. EPISCOPUM DIAKOVARIENSEM, S. C. & R. A. M. ACTUALEM
INTIMUM STATUS CONSILIARIUM, I. COMITATUS VERÖCENSIS SUPREMUM
COMITEM, A. A. L. L. PHILOS. & SS. THEOLOGIAE DOCTOREM COLLEGIATUM
etc.
ZAGRABIAE.
VELOCIBUS TYPIS CAROLI ALBRECHT.
1861.

Eruditae Societatis Croat-Slavonicae Munificum **Fundatorem**, deposita hunc in finem 50,000 fl. summa, mense decembri 1860.

Semper honos, nomenque Tuum, laudesque
manebunt!

Virgil.

ODE.

- Dum suis CAESAR Populis vetustas
Jurium reddit Tabulas; vetusta
Dumque **Libertas**, agitata multis
Casibus, instar
- 5 Veris effulsit; *vigilesque curant*
Consules: priscis melius locata
Sedibus, seros meliore donet
Sorte nepotes:
- 10 Surgit et **Musis**, patriae benignum
Surgit et **Lingvae**, nocuis gravatae
Nubibus, **SIDUS!** placidamque gaudent
Tollere frontem!
- STROSSMAJER, qui res patrias sagaci
Intus et extus studio tuetur,
- 15 STROSSMAJER, Praesul generosus, *almis*
Limina Musis
Tuta ponit! — Quas referat, JOSEPHE,
Natio grates **Tibi?** Quos honores,
Quaevae decernat monumenta, tanto
- 20 Munere felix?
Vidit, haec Tellus animosa, multas
Nobiles Frontes, meritis coruscas;
Non tamen tantum patriae Minervae
Vidit Amicum! —
- 25 STROSSMAJER, nostrae pretiosa Terrae
Gemma, novit: quid populi moretur
Fertiles vires? quid in Arte magnos
Gignat *Homeros!*
- 30 Gloriam musae dederunt Athenis,
Nomen et Romae potius tenent, quam

Arma: **Mecaenas** celebres *Marones*
 Protulit orbi!
Illyrae musae nota jam potestas:
 Semper et laudes **Ragusae** manebunt;
 35 Edidit lauris celebres Alumnos
 Terra Croata!
 Jam satis passi: superest, sinistram
 Corrigat mentem, peregrinus hospes,
 Qui feras tantum, tribulosque nostris
 40 Vidit in arvis!
 Lividis ventus venit iste ab oris:
 Sepiusque imbres nocuos et aestus
 Intulit nobis, et amara menti
 Pabula coxit!
 45 Non ebur nostris domibus nec aurum;
 Odimus fucum, et strepitum procacem,
 Et lucri curas, animum rotantes,
 Jurgia, lites.
 Nos juvant colles tumidi racemis,
 50 Et greges laeti pecorum, et paterni
 Mergites agri, variaeque sortis
 Gaudia Ruris.
 Attamen Rege, et Patria iubente,
 Adsumus prisca fide ad arma Fortes;
 55 *Ad lares crebro meritos ferentes*
 Martis honores!
 Altioris sunt elementa vitae
 Sparsa per zonas Regionis Hujus;
 Et ferent amplos, *posito feraci*
 60 *Semine*, fructus —
 Scissa nunc, quando reditura priscum in
 Foedus et gens et regio Croata? —
Finium Custos cariturus usque
 Aegyde Juris?

- 65 *Anne Pars nostri gemet exul inter
Barbaros? — Durum! Ast moderatur et res
Naufragas Coelum, tenuitque sepe
 Navita portum!*
- 70 *Forte trans Unnam meliore vento
Luminis quidam radius migrabit;
Atque Virtutem ferus aestimare
 Incola discet! —*
- 75 *Sospes, et longus populo supersis,
Grande musarum Columen Decusque,
Atque Mecaenas docilis Juventae,
 STROSSMAJER!! Istrum*
- Dum petet Savus, Colapisque Savum,
Incolae, digna pietate, cultu,
Jugiter grati, Tibi gloriosa*
- 80 *Carmina dicent!*

Dr. Antonius Molnár.

NA
PREUZVIŠENOGA
PRESVĚTLOGA I PREČASTNOGA
GOSPODINA

Dra. JOSIPA JUR. STROSSMAJER-A,

NJ. C. K. I A. V. TAJNOG SAVĚTNIKA, BISKUPA DJAKOVAČKOGA,
SL. ŽUPANIE VEROVITIČKE NADŽUPANA itd.

Kao veledužnog **utemeljitelja** učenog društva Jugoslavenkog, mēseca
prosinca g. 1860.

(Iz latinskoga, u istom stihoměrju.)

Tvoje Ime, Slava, Časti,
Večitim će cvětom cvasti!

Virgil.

ODA.

- Sada, kad CESAR starosvojna prava
Narodu vratja i blagost ustava,
Te se *slobodnost*, kao mlado cveće
U *protuleće*
- 5 Pomalja; a sbor budnih domovine
Stražnikah, za to stara se i brine:
Kašnje na sreću da se unučadi
Čvèrsto zasadi!
- Eto i *Muzam* milo sunce svane,
10 I *Jezik* rodni širiti se stane,
Da jezik, kog su bure i prengle
Davile magle!
- STROSSMAJER, koj stvar našu, doma vani
Slovom i djelom plodonosno brani,
15 *Jugoslavenskim* poda pomoć blagu
Muzam i snagu!
- Kako da narod svoje glas harnosti
Izjavi na toj visokoj blagosti?
Kakve da *Tvojoj* spomenike stavi
20 Časti i slavi?
- Množ licah obzor domovine naše
Obće-poleznim dĕlim ukrašaše;
Jest, no STROSSMAJER *domačoj Minervi*
Stan dade pèrvi!
- 25 STROSSMAJER, našeg mila zvezda neba,
Znade što plodnim našim silam treba;
Znade što zlatnih domu nosi perah...
Dičnih *Homerah!*
- Muze Ateni daše slavu; veća
30 Rimu čast muze, neg oružja sreća;
Mecen *Maronah*, umoštovac pravi
Svètu pribavi!

- Ta i *ilirski* vila dobro glasi,
 Večnim *Dubrovnik* grada věncem krasí;
 35 *Dičnih* proniklo i u naših gorah
 Jurve Lovorah! —
 Dosta osornih prepatismo jada',
 Što ih nama gost inostranski zada,
 Koj u nas vidi samo divljačinu
 40 Korov i tminu!
 Tudji to větar čini, dočim tuče,
 Mraze i suše nam na polje vuče;
 I lošu duši... baš u svojem stanu...
 Začinja hranu! —
 45 Naš stan ne blista uresom od zlata,
 Tašta izpraznost za nas se nehvata,
 Ni s duholomnom letimo za blagom
 Brigom i snagom.
 Nama su dražje lozonosne gore,
 50 I stoka što nam obilazi dvore,
 I praotčinske mili zemlje krasí
 Čestiti klasi.
 Nu kad uztrēba dom i kralj pomoći,
 Svaki će věrno pod oružje doći,
 55 *Te si uvērsti medj domaće slasti*
 Marsove časti! —
 Jest u tom polju dobrih živalj' dosti,
 Pa da izvana više im blagosti! —
 Bujnim će plodom veselo procvasti
 60 Zemlji na časti! —
 Negda *Hèrvatske* jaka, čvèrsta uda
 Udes razstavi i nevolja huda;
 Kad će se sdružít? *Kada će krajina*
 Jedna svojina?
 65 Zar će u sužnji *dio kērvi* naše?
 Svakčas se žalost o tom odzivaše;

Doć će izbavna... pače doći mora..
 I njemu hora!
 Možda i *Unnu* koji trak će preći
 70 Od našeg sunca i od umnih reči',
 Te će krēposti onostranac znati
 Čěnu štovati. —
Živio srětan mnogobrojna lěta,
Jugoslavenskih dika sjajna četa',
 75 *živio Mecen i domaćih mila*
 Danica Vila'!
 Sava u Dunav, Kupa dok u Savu,
Tvoju će narod neizměrnju slavu,
Tva će, STROSSMAJER, vile harne hvalit
 80 Děla, i slavit!

Dr. A. M.

DODATAK 2: ANTUN MOLNÁR, IVANU MAŽURANIĆ-U... BLAGE USPOMENE RADI, 1861.

Iskoristio bih priliku da — bez neposredne veze s tezama mog rada — donesem jedan plod Molnárove prigodničarske muze namijenjen manje formalnim okolnostima. Tekst koji slijedi priređen je, po istim načelima kao i pjesma Strossmayeru, prema autografu (danas u NSB Zagreb, signatura R 6094) prigodnice koja, po svemu sudeći, nije pisana za objavljivanje. Kurzivom donesene riječi u rukopisu su pisane crvenom tintom; potcrtane su tako označene i u rukopisu. Umjesto numeracije stihova, zadržao sam numeraciju strofa iz originala.

Prigodnica Ivanu Mažuraniću čini mi se zanimljivom zbog makaronskog stila, zbog književnog oblikovanja brojnih aktualnosti političkog i kulturnog života Hrvatske iz 1861. — a i zbog nepretencioznosti i opuštenosti tog oblikovanja.

N. J.

Preuzvišenom Gospodinu
Ivanu Mažuranić-u
kraljevinah Hèrv. Slav. Dalmacie kralj. pridvorn.
Kancellaru
nj. Kr. Veličanstva tajn.
Savětniku itd.
blage uspomene radi
U Zagrebu mës. Stud.
1861.

Ime sastavitelja krije slèd. skrovnica (logogrifa).
Akoprem sva uda *mlinar* mi podaše,
Vrat ipak i tèrbuh dat nemogaše.

Pimplea dulcis! nil sine te mei
Possunt honores: *hunc* fidibus novis,
Hunc Lesbio sacrare plectro
Teque tuasque docet sorores!
Horat.

Mislim, ovaj latinizam hoće reći:
Mila Pimpleo! bez pomoći tvoje
Ništ' nevaljaju glasi pesni moje:
Daj! ti *ga* sa sestrama slavi,
Ti njemu sjajniu čast pripravi.
(U istom stihoměrju.)

I.

1.

Excel-lentis-Ivo-sime,
Tak mi milo *tvoje Ime;*
Da ma stara nezna lyra,
Šta da *tebi* sad zsvira!

2.

Domaće su pripověsti:

»Teško *stobom* črešnje jesti«;
Sad tim više, jer si u nas,
Pravo rekuć, baš *gorostas*!

3.

Ti si ptica zagrebica,
Lakih letiš na krilica';
Sad u carskoj si *dvorani*,
Gde se jato purah hrani!

4.

To je meni baš premilo,
Što se zbilja tako sbilo:
Što me meštra starog kroja,
Nadkriluje sjajnost tvoja.

5.

Eto verax bih propheta,
Kad proricah pred dva lěta:
»Da te čeka veća dika,
Veće časti lovorika!

6.

Sensa mea bene nosti:
Tad pak pijan od radosti,
Na Pynd nemjem se popeti,
Noga mi na »*csárdás*« lěti.

II.

7.

Zašto se tak u vis pěnjaš,
Čast sa častju često menjaš?
Tko ne umje to shvatiti,
Ja star školnik ću odkriti:

8.

Domaća *Te* zemlja rodi,
Zrak domaći *ti* uzgodi;

Pallas zibku *tvú* čuvala,
Zemske pesmi prisvirala!

9.

Na radosti, *Ivo*, naše
Muzah hrana *ti* prijaše;
Jer si dobio šta ti treba:
Komad pure, vino, hleba.

10.

Poznate su *tvè* krèposti,
Cvetne jošte od mladosti;
Negda *detić* bogat slavom,
Sad pak *majštor* punim pravom.

11.

Ti si Veštak mnogoverstan,
U pšničtvu jak, krepostan;
U hervatskom *cosa rara*,
U magjarskom slika »*cara*«!

12.

Ti Staatsanwalt stare vlade,
Beć i Zagreb dobro znade,
Da *tvíh* děláh svako lèto,
Est sigillo sub secreto

13.

U pismarstvu narisano,
Zlatnim perom podpisano!
»*Becsületes ember*« *Neved*,
Isten-aldás légyen Veled!

14.

Bistra uma bogat darom,
I naučen tužnim kvarom,
Ipak ćeš *ti* dobro znati,
Svú korablju upravljati!

15

Često putah, što je naše,
Uspět ipak nemogaše;

Tudji brodar stranputice
Ravná naše korabljice!

III.

6.

Bèrzojavnik navèstuje,
Bečki teslar da onusnuje
 U »Reichsrath–u« stolce nove,
 Za stališe i Redove.

17.

Al *ti* mester sad u Beču;
Hèrvatima češ na sreću
 Vodenice praviti znati,
 Vodu na nje pripeljati.

18.

Kancellarski te štáp resi;
Ove časti vredan jesi,
 Ali kedves komám uram,
 Offam nactus es *tu duram.*

19.

Radi svojski, gledaj, pazi,
Da varmedjah ne zagazi
 Novo kolo, — v–staro blato,
 Što bi moglo slèdit na to?

20.

Bože čuvaj, Polizeimann
Da posadi se nam u stan,
 Da dodjemo, gde smo bili...
 Uz množ vina... vodu pili!

21.

To su jurve raztrubljali
Jakim glasom svi journali,
 Kak *ti* ptica *Hervatica,*
 Drupal tobož vešta lica.

22.

Oni misle: osim pluga,
Da nam nema posla druga;
 Mi pak znamo da su stari
 Sladkoustni *Dulkamari*.

23.

Gledaj, bčrzo da odskoči
Dosle k'nama što priskoči;
 Tudje bilje, drugde *rodno*,
 U nas neće da je *plodno*!

24.

To su ljudi izkusili,
Što pod tudjim suncem bili,
 Da domaće ono nije,
 Mnogo blišti, malo grije!

IV.

25.

Janos mester teremtette,
Az alapját is már le sette)*
 Kod *kraljeva Veličanstva*
 Horvatskoga *kancellarstva*!

26.

Sad eto *te* kod kormila,
Posla mila i nemila;
 Ali pri tom časti puno,
 Pak će sledit... zlatno runo!

27.

Jelt' ja dobar prorok bio,
Kad budućnost *ti* odkrio?
 Sad proročnim opet duhom,
 Dišem, prati me s posluhom:

*) temelj = magjarski: »alap«; čitav ovaj vers = *utemeljiti = fundamentum ponere*.
(*Bilješka A. M.*)

28.
 Napred hoće naše stvari,
 Zla kob neće da je skvari;
 Što narodu omiliše,
 Uspěvat će sve to više!
29.
 U slozi će čeda naša
 Kolo plesat bez »csárdása«;
 Ustavnosti hoće slasti
 U trojednoj zemlji cvasti!
30.
 Svak će hěrvat dobro znati,
 Kako valja gazdovati;
 Neplodna će zemlja plodit,
 I těrnje će črešnje rodit!
31.
 Star kum Bahu s Cerericom,
 Sa ljubeznom si kumicom
 Prijatno će drugovati
 Venus š njimi pirovati.
32.
 To najviše horvat šali,
 Vinu měra što se smali;
 Al se nada Zúgráb-város,
 Regi pint lesz nyolcz-krajcáros!
33.
 Drugo, što ga v-svojoj kući
 Inostranska ruka skući;
 Ali tomu lěk dolěti:
 Surka frakkot ki neveti!
34.
 Graničarska doć će četa
 Zemaljskoga do savěta
 Svetli ban će predsědati,
 A dude Mu prisvirati.

35.

Quae servanda est *Diaeta*

Iz trojednih bit će četa'

U Zagrebu zastupana,
Celokupna bez taljana'.

36.

Verböcia stare kosti

Počivat će u večnosti;

A što u njem jošter *mlado*,
Primit, dèržat će se rado.

37.

Austrianskog Zakonika

Neprija nam *sasvim* slika;

Corpus Iuris nova kroja
Širit hoće krila svoja.

38.

Sad se nezna, šta će doći?

Kto u »Reichsrath« kani poći? —

Ti znaš bolje što se snuje;
U nas razni glas se čuje. —

39.

Tebe vodi višja snaga,

Što od mila pa do draga

Sretno skačeš, i v-kesice
Ma papirne vabiš ptice!

V.

40.

Ti u tvorni smirom kuješ,

Vanska svēta glas ne čuješ;

Ja ću kazat kak *te* štuje,
Kak *te* ljubi, pozdravljuje?

41.

Hèrvat veli: »pune čaše,

Neka živi što je naše!«;

Magjar veli: »nemes Lélek,
Derék konfi, Véled élek!«

42.

Němac veli: »ohne Zweifel,
Überwindet selbst den Teufel!«;
Francuz veli: »l'homme à mon cour,
Il prend la rame à la bonne heure!«

43.

Taljan veli con amore
Da si »degnò tant' onore!« . —
Jen hoć' *stobom* svatovati,
Drug' se *stobom* kumovati!

44.

Od mora, pa uzduž Save,
Tako ljudi *tebe* slave;
Te božica pravde sama,
Svog ljubimca dade nama!

45.

Novi življi svake vèrsti,
Neće gledat ništ' kroz pèrsti;
Pravosudje beži, skače; —
Jen se smije, drugi plače!

46.

Iz svog groba *Džengić Aga*
Kriče, da *tvih pěsmih* snaga
Zemljicu mu olakšala,
Krasnim cvetjem obsipala!

VI.

47.

Ti ne tražiš *dvorskih častih*,
manje oktrojanih slastih;
Pošto imaš dosta slave,
Helikonske od dubrave!

48.

Nu kad već u *carskom dvoru*,
Savětnikah tajnom sboru;
Daj savětuj što znaš bolje,
Široko *ti* dosta polje!

49.

Da nebeske vazda moći,
I po danu i po noći
Sprovadjaju *tvoje* čine,
Na spasenje domovine!

50.

Ti ćeš svoju heraldiku
Hèrvatom na čest i diku
Utemeljiti umnim trudom,
Azt én érzem, hiszem, tudom.

51.

Da *ti* hambar žito srěti,
Jato purah pridolěti;
Jasno sunce da ograne,
Mili Ivo sve tvè dane!

52.

Ti netrěbaš mog savěta;
Vidiš, da je prenapeta
Težnja ljudih. Da čuvamo,
Barem zasad što imamo.

53.

Medjumursko je pitanje
Gorko sada prepiranje;
Ja se bojim, će ubogu
Ustav slomit na njem nogu.

54.

Stari zavod leganine*)
Bije lice domovine;

*) Od legan = feudum. (*Bilješka A. M.*)

Znase; da to *palliatum*
Sit cambium celebratum.

55.

U Zagrebu dosta mira;
Ali malo hleba, sira;
Voda neće da poteče,
Suša ljudem kolač peče.

56.

Mudrost slavnog magistrata
»Zuschlag« bije na sva vrata;
A tko neće da izplati,
Soldat će mu pomoć dati.

57.

Iam non possum plura fari,
A znam jošter slavnih stvari';
Lyra mihi importuna,
Baš mi sada pukne struna!

58.

Mondok *Néked* még egy jó szót,
Bizonyosan valami jót:
Daj, popravi krivopis svoj, — —
Mene mori taj novi stroj.

59.

Svak izmedj vas lěpo piše,
Al *vokala* nema više;
Šulek dà vam tu priměra,
Već mi deset zub' iztěra.

60.

(Preuzvišena gospoja supruga umoljava se, pa na što?)

Ah! ja molim: *tvà Svetlosti*,
Neka metne *iz milosti*
Od purana bar koricu,
Meni starcu u torbicu!

Ova je pjesma tako sastavljena, da se i pjevati može. Molim gg. Božidara i Vladimira, da zametne jedan ili drugi lepju kakovu ariu, ako je pesma toga truda vtredna. U svakom versu imade 8 slovkah. (*Ova bilješka A. M. u rukopisu slijedi iza strofe 59.*)

DJELA CITIRANA U TEKSTU

- DEŽELIĆ = V. Deželić: Molnar, Ante. U: *Znameniti i zaslužni Hrvati od 925–1925*, Zagreb: Odbor za izdanje knjige »Zaslužni i znameniti Hrvati 925–1925«, 1925, s. 194. Pretisak: *Antun Molnár (1797–1878)*, u: *Pravni fakultet u Zagrebu*, urednik Željko Pavić, Zagreb: Pravni fakultet, 1996. Knjiga 3, sv. 1: *Nastavnici Fakulteta*, s. 203–208.
- DRUX = R. Druх: Gelegenheitsgedicht. U: *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, hrsg. von Gert Ueding. Tübingen: Niemeyer, Bd. 3. Eup–Hör, 1996, s. 653–667.
- ENCIKLOPEDIJA = Molnar, Antun. U: *Narodna enciklopedija srpsko–hrvatsko–slovenačka*. Knj. 2. Zagreb, Bibliografski zavod d.d, 1925–1929, s. 1021. Pretisak: *Antun Molnár (1797–1878)*... (kao DEŽELIĆ).
- GENETTE = Grard Genette: *Seuils*. Paris: ditions du Seuil, 1987.
- KLAIĆ = Vjekoslav Klaić: *Preteče Sveučilišta*, Zagreb, 1925. Pretisak u: *Pravni fakultet u Zagrebu*, urednik Željko Pavić, Zagreb: Pravni fakultet, 1996. Knj. 1, sv. 1: *Prilozi za povijest Fakulteta*, s. 95–148.
- NOVAKOVIĆ = Darko Novaković: »Latinske pjesme Tita Brezovačkoga«. U: *Dani Hvarskog kazališta XXIII. Hrvatska književnost uoči preporoda*, Split: Književni krug, 1997, s. 344–372.
- STIPKOVIĆ = Zlatan Stipković: »O nastavi i nastavnicima građanskog prava na Pravnom fakultetu u Zagrebu«. Izmiñjen i dopunjen tekst u: *Pravni fakultet*... Knj. 2, sv. 1: *Prilozi za povijest katedri i biblioteke Fakulteta*, s. 7–34.
- ŠIDAK = Jaroslav Šidak: »Regia scientiarum Academia«, Zagreb, 1969–70. Pretisak u: *Pravni fakultet*... Knj. 1, sv. 1, s. 299–328.
- MJESEČNIK = Dr Antun Molnár (nekrolog). U: *Mjesečnik*, 5 (1879), br. 5, s. 190–192. Pretisak: *Antun Molnár (1797–1878)*... (kao DEŽELIĆ).

BILJEŠKE

¹ NOVAKOVIĆ 345–6.

² *Quid Musa vatem, cui faciles sonos / Phoebus negavit, quid trahis ad Lyram? — / At cedo votis!* »Zašto, Muzo, pjesnika, kome lakoću glasa / Feb nije dao, zašto ga tjeraš na pjesmu? — / Neka, popuštam toj želji!«, Zdenčaju 1838, st. 1–3.

³ Motiv zabrinutosti za Krajinu i želje za njenim pripajanjem matici prisutan je i u drugoj Molnárovoj odi iz 1861, upućenoj Strossmayeru (*Ad... dominum Jos. Georg. Strossmajer* st. 61–64).

⁴ Hrvatska verzija (*Nazdravica svétlomu banu... Levinu Rauchu*, 1869) izostavlja refleksivni uvod (st. 1–40 latinske ode) koji sam prikazao na str. 447. S druge strane, *Nazdravica* naglašava — s aluzijom na Gundulića! — u latinskoj verziji odsutno Rauchovo nepotvrđivanje iz lipnja 1864. (st. 17–28: Predsedništvo poljskog sora / Odbije *Mu* glas od sgora; / Koja bje tu pak krivina, / što nehtjede baš *Levina*? // Eh, kak skače sreće kolo! / što bje gori na oholo, / Dolje pada iznenada, / što bje dolje, gori sada! // Evo *Ga* sad baš za *Bana* / Svtlom krunom izabrana! / Zna trojedna kraljevina, / Da to spasna stečevina!).

⁵ KLAJIĆ 128 i 140, ŠIDAK 324, STIPKOVIĆ 15.

⁶ U rukopisnoj posveti Ivanu Mažuraniću, na primjerku prigodnice u Strossmayerovu čast iz 1861. koji se čuva u NSB Zagreb pod signaturom R II F–80–337, Molnár svoje djelo naziva *musae lyricaе latino-croaticaе partus*, »porod lirske latinsko-hrvatske muze«.

⁷ Ova i sljedeće točne identifikacije izvora su moje; Molnár navodi samo autora.

⁸ Umjesto *reis*, »okrivljenicima«, Molnár donosi lekciju *eris*, »bit češ«.

⁹ Naš sumnjičavac ovdje bi s veseljem skrenuo pažnju na rukom pisanu bilješku iz primjerka ode Radetzkom koji se čuva u Biblioteci HAZU, a označena je žigom »Dragojlo barun Kušlan«: *Quis meliore lyra laudandus? numne / Radetzky? An Strossmajer? Hoc, quoniam noscisc / Utrumque, scies.* (»Koga treba slaviti boljom pjesmom? Zar / Radetzkog? Ili Strossmayera? Budući da poznaješ / obojicu, ti ćeš to znati.«)

¹⁰ Molnárov glavni pokrovitelj, Horacije, i sam kao okosnicu svoje poezije često uzima svojevrsan »motto«. U Reitzensteinovoj i Pasqualijevoj interpretaciji to je »citat (čak i u namjernom kontrastu) stiha uzetog od drugog pjesnika, koji otvara pjesmu što će u svom razvoju taj početni poticaj uključiti i podvrgnuti ga vlastitom originalnom toku«; usp. novu studiju Alberto Cavarzere: *Sul limitare. II »motto« e la poesia di Orazio*, Bologna 1996 (recenzija: *Bolletino di studi latini*, XXVII/II, Luglio–Dicembre 1997, s. 633–650).